

Valtuustoaloite 26.9.2022 Ervasti T. / Unicefin lapsiystävällinen kunta - toimintamallin hakeminen

Opkalk 08.02.2023 § 6
101/00.01.01.01/2023

Valmistelija

sivistys- ja hyvinvointipalveluiden toimialajohtaja Juha Valta puhelin 044-4970 400

Tapani Ervastin ja 16 allekirjoittaman 26.9.2022 päivätyssä valtuustoaloitteessa esitetään: UNICEFin Lapsiystävällinen kunta – toimintamalliin hakemista. Kunnanhallitus päätti 20.10.2022, että Ervastin ym. valtuustoaloite lähetetään hyvinvointilautakunnalle valmisteltavaksi.

Valtuustoaloitteessa todetaan, että Lapsiystävällisyys on kunnalle kilpailu- ja elinvoimatekijä. Muhos tarvitsee tulevaisuudessa lisää veronmaksajia. Lapsiystävällisyydellä on vaikutusta siihen, valitseeko perhe Muhoksen asuinpaikakseen.

Malli on kunnille tarkoitettu työväline. Malli on kunnille maksuton, ja kaikki lapsiystävällisyytensä kehittämistä kiinnostuneet kunnat voivat hakea mukaan. Malli ei lisää kunnan velvoitteita. Se toimii työkaluna, jonka avulla kunta voi huomioida päätösten vaikutukset lasten hyvinvointiin ja osaltaan toimii ongelmia ennaltaehkäisevänä toimena. Mallia voi toteuttaa yhdessä kolmannen sektorin tai muiden toimijoiden kanssa. Lapsiystävällinen kunta -malli on myös osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE), joka on myös kirjattu mukaan valtakunnallisessa päätöksenteossa hallitusohjelmaan.

UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja lasten arjen palveluissa ja kunnan hallinnossa.

UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallia toteuttaa jo 53 kuntaa eri puolilla Suomea, ja se tavoittaa yli puolet Suomessa asuvista lapsista. Lähialueen kunnista mukana on mm. Oulu, Liminka ja Kempele.

Lapsiystävällisyys on toimintakulttuuri, jossa päätöksenteossa huomioidaan lapsen etu ja lapsivaikutusten arviointi. Lapsivaikutusten ennakoarvioinnissa arvioidaan etukäteen päätösesitysten vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Ennakoarviointi mahdollistaa eri vaihtoehtojen vertailun. Lapsia koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa harkitaan ensisijaisesti lapsen etua. Kussakin kunnassa voidaan erikseen arvioida toiminnan keskeiset tavoitteet tarpeiden mukaan ja keskittyä niihin.

LAPSIYSTÄVÄLLINEN kunta -malliin eteneminen (viisi eri työvaihetta)

1. Malliin hakeminen

Ensimmäisessä vaiheessa kunta hakee malliin UNICEFin ohjeistuksen mukaisesti. Kun kunta on hyväksytty malliin mukaan, kunta ja UNICEF allekirjoittavat sitoumuksen yhteistyöstä.

Vuoden 2022 haku Lapsiystävällinen kunta -malliin on päätynyt 31.10.
Vuoden 2023 osalta lisätietoa hausta julkaistaan myöhemmin.

2. Lapsen oikeuksiin tutustuminen

Toisessa vaiheessa kunta tutustuu lapsen oikeuksiin. Kunnan Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmä käy läpi UNICEFin tarjoaman alkukoulutuksen ja tutustuu teemapaketteihin, jotka käsittelevät lapsen oikeuksia kunnan näkökulmasta.

Kehittämistyö alkaa UNICEFin vetämällä noin kolmetuntisella alkukoulutuksella kunnan Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmälle. Koulutuksen jälkeen koordinaatioryhmä tutustuu vielä lapsen oikeuksien teemapaketteihin.

3. Nykytilan kartoitus

Kolmannessa vaiheessa kunta tekee kartoituksen lapsiystävällisyytensä nykytilasta. Kartoitus pohjautuu lasten kokemustietoon, mallin lapsenoikeusindikaattoreihin ja kunnassa jo olemassa olevaan tietoon lasten hyvinvoinnista.

Nykytilakartoitus koostuu kolmesta osa-alueesta:

- 1) lasten näkemykset
- 2) prosessi-indikaattorit
- 3) tulosindikaattorit

Nykytilan kartoituksella arvioidaan kunnan lapsiystävällisyyden ja lapsen oikeuksien toteutumisen tilaa. Tavoitteena on kartoittaa kunnassa jo hyvin olevia asioita sekä paikantaa kehittämiskohteita. Kartoitus auttaa kuntaa tunnistamaan erityisesti katvealueita lapsen oikeuksien toteutumisessa. Kartoituksen tulosten pohjalta kunta asettaa Lapsiystävällinen kunta kehittämistyönsä tavoitteet ja valitsee konkreettiset toimenpiteet toimintasuunnitelmaansa .

4. Tavoitteet ja toimintasuunnitelma

Neljännessä vaiheessa kunta määrittää Lapsiystävällinen kunta -työnsä tavoitteet ja toimenpiteet eli laatii toimintasuunnitelman nykytilan kartoituksen tulosten pohjalta. UNICEFin hyväksyttyä toimintasuunnitelman kunta alkaa toteuttaa sitä.

Toimintasuunnitelma sisältää Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyön tavoitteet ja toimenpiteet. Toimintasuunnitelma tehdään aina seuraavan Lapsiystävällinen kunta -syklin mittaiseksi eli aluksi noin kahdeksi ja myöhemmin neljäksi vuodeksi.

Onnistumisen kannalta on keskeistä, että tavoitteet ja toimenpiteet mielletään koko kunnan yhteiseksi asiaksi. Kehitystyön ei tule olla vain yhden toimialan tai yhden ihmisen varassa.

5. Seuranta, arviointi ja tunnustus

Viidenteen vaiheeseen kuuluvat Lapsiystävällinen kunta -työn seuranta, arviointi ja Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntäminen.

Seurantatapaamisissa kunta ja UNICEF tarkastelevat yhdessä kehittämistyön etenemistä. Arviointitapaamisessa käydään läpi työn tulokset. Kun Lapsiystävällinen kunta -työn aloituksesta on kulunut kaksi tai neljä vuotta, UNICEF voi myöntää kunnalle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, mikäli työ on edennyt mallin kriteerien mukaan.

Tunnustuksen jälkeen kunta jatkaa lapsiystävällisyyden kehittämistä mallin mukaisesti yhdessä UNICEFin kanssa.

Lapsiystävällinen kunta -työ on aikaa vievää ja resursseja vaativaa pitkäkestoista toimintaa, joka alkaa hakemuksen tekemisellä. Kun Unicef hyväksyy kunnan mukaan toimintamalliin, Unicef sopii kunnan kanssa kehittämistyön käynnistämisestä. Tähän sisältyy muun muassa Lapsiystävällinen kunta -koordinaattorin ja -koordinaatioryhmän koulutus

sekä kunnan nykytilan kartoitus, jonka pohjalta valitaan toiminnan kehittämisen kohteet ja toimintatavat.

Toimintasuunnitelman laatimisen jälkeen toiminnan etenemistä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti sekä kunnan että Unicefin toimesta. Kunnan tulee raportoida tuloksista ja työn etenemisestä Unicefille. Kahden tai neljän vuoden kehittämistyön jälkeen kunta voi saada Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnuksen.

Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintamalli on oivallinen välinen, jonka avulla kunnassa voidaan varmistaa, että lapsen oikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin jokaisen lapsen arjessa. Iso osa suomalaisten lasten ja nuorten arkeen vaikuttavista päätöksistä tehdään kunnissa. Nämä päätökset vaikuttavat merkittävästi siihen, miten kunnassa asuvien lasten ja nuorten oikeudet ja hyvinvointi toteutuvat. Toimintamalli on laaja ja vaativa kokonaisuus, jonka onnistunut toteuttaminen vaatii resursointia. Kokemukset ovat osoittaneet, että toimintamallin organisointi ja toteuttaminen muiden töiden ohella ei ole ollut onnistunut ratkaisu, ja suunnitelmien toteutus on hiipunut alkuinnostuksen jälkeen.

Toiminta tarvitsee ylimääräistä työpanosta. Lisäksi toimintamallista tulee mahdollisesti muitakin kuluja. Toimintamalliin ja siihen liittyvän hakemisen valmisteluun ei ole varattu määrärahoja vuodelle 2023.

Lapsiystävällinen kunta -toimintamalliin hakeminen ja mallin vieminen koko kunnan organisaatioon ja päätöksentekoon on strateginen linjaus, jota opetus- ja kasvatustalokunta ei voi päättää. Se koskee laajasti koko kuntaa, joten päätäntävalta on kunnanvaltuustolla.

Esittelijä	sivistys- ja hyvinvointipalveluiden toimialajohtaja Juha Valta
Päätösesitys	Opetus- ja kasvatustalokunta toteaa vastauksenaan valtuustoaloitteeseen, että Unicefin Lapsiystävällinen kunta - toimintamallin toteuttaminen nykyisillä resursseilla ei ole mahdollista. Koska toimintamalli koskettaa koko kuntaa, opetus- ja kasvatustalokunta esittää kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle, että kunta tekee strategisen linjauksen, lähteekö kunta toteuttamaan Lapsiystävällisen kunnan -toimintamallia vai ei.
Päätös	Opetus- ja kasvatustalokunta hyväksyi toimialajohtajan esityksen yksimielisesti.